

'Ez egy furcsa rendszer'¹; avagy a 'nem'-semleges' jog, mint mítosz

'It's a strange system'²; or the 'non -gender- neutral' law as a myth

Dr. Trenka Magdolna

Dr.Trenkam@sportjus.hu

Initially submitted September 10, 2014; accepted for publication November 02, 2014

Abstract:

Among the structural and cultural special femal-barriers there is one of them, the law. The law establishes and reflects, *-as the same time-*, the balance of power between the two gender. In this study, I show the effect of the law impact on women: one of the specific small areas on the topic, in the *lex sportiva*; the IOC and the MOB chartas of light. This question has not yet been considered. This topic gives an absolute novelty. Examining the impact of, *-the masculine sportlaw rules, the sport chartas-* the representation of women in the sport decision-making positions, I find, that in the sport-norms, [*lex sportiva*] hidden and incorporating can be found gender discrimination. I also find, the examined sport-norms allow the acquisition of a relationship-based positions. In this way increased the value of social capital as a power grab / retention tool. This is so a female competitive disadvantages, wich has legal basic. In addition to the stringent law-positivist testing, I considered social and political effects of the positive sport-norms. I find the masculine law *-as an independent structure-* is the tool the structural women's inequalities of the symbolic social space. The present study would like to be an experiment to the straight talking.

Keywords: legal vacuum, 'rubber rules', protectionism, 'man-quota', social capital.

Kulcsszavak: joghézagok, 'gumiszabályok', protekcionizmus, 'férfikvóta', társadalmi tőke.

BEVEZETÉS, SZAKIRODALOM, MÓDSZEREK

Speciális, interdiszciplináris - *women/gender* - témát kutatok, melynek része a jog nőkre gyakorolt hatásának vizsgálata. A *women/gender studies* minden szakterületen kényes és érzékeny téma, így a jogban is az. Mint gyakorló jogász kijelenthetem, tévhit, hogy a jog

¹ Talbot, 2000:113.

² Talbot, 2000:113.

'nem' semleges. Jelen tanulmányban a jog 'nem' semleges³ voltának mítoszát - *egy sajátos részterületen, a lex sportívák nőkre gyakorolt hatásán keresztül* -, cáfolom; éspedig a NOB és MOB Alapszabályát 'górcső' alá véve. Ugyanis a téma kifejtésére és a címbeli állítás igazolására ez a két, zárt és jól átlátható normarendszer elemzése megfelelőnek látszik. Ezen túl ez a terület különösen is alkalmasnak tűnik a tárgyi vizsgálódásra, ugyanis a sport máig, „...*hagyományosan egyike a férfiaknak fenntartott területeknek, és ennél fogva alapvető fontosságú része a patriarchális rendszereknek*”. (Duninng, 2002:140.). A kérdést [a lex sportívákat] ebből az aspektusból eddig egyáltalán nem vizsgálták; ez adja a téma abszolút újdonságát.

Szakirodalom: Kutatásomhoz, a vizsgált normákon kívül [beleértve a nők jogegyenlőségét megalapozó alapvető egyezményeket is], szakirodalomként használtam a nemzetközi és hazai jogi és a női jogegyenlőségre vonatkozó műveket, valamint az alapvető - *a nők helyzetére e körben vonatkozó* - szociológiai munkákat.

Módszerek: Alapvető módszerként a hermeneutikát alkalmaztam, mely Wilhelm Dilthey óta már nem csak a filozófia és a teológia alapvető vizsgálati módszere, hanem valamennyi humán tudományban használható kutatási eszköz. E mellett, használtam a CDA-t [critical discourse analysis-t] is, mely nem deskriptív, hanem interpretív, azaz értelmező, tehát diszkurzív eszköz.

I. A NŐI JOGEGYENLŐSÉG ALAPVETŐ – NEMZETKÖZI - NORMÁI

Nem kétséges, hogy a demokratikusnak mondott államokban, a nők, az írott jogban - *legalább is papíron*- azonos, egyenlő jogokat élveznek, mint a férfiak. Emlékeztetőül, idézem a női jogegyenlőség fundamentumait:

- Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata [elfogadva: 1948. december 10-én] úgy szól, *hogy „minden ember szabadnak született, és egyenlő méltósággal és jogokkal rendelkezik”*.
- 1979-ben fogadta el az ENSZ Közgyűlése a Nőkkel szembeni diszkrimináció minden formájának megszüntetéséről szóló egyezményt.[CEDAW⁴], melyet sokan a nők nemzetközi „*bill of rights*”-ának tartanak.
- Az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Európai Egyezménye [elfogadva 1950-ben, hatályba lépett 1953-ban], foglalja a politikai demokrácia jogintézményével és az emberi jogok kollektív érvényesítésének lehetőségével.
- Az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Európai Egyezményét módosította és egységes szerkezetbe foglalta a *II. sz. Módosító Jegyzőkönyv* 1988-ban; hatályba lépett 1993-ban. Ebben szerepel a megkülönböztetés, a diszkrimináció tilalma: „...*a jogok és szabadságjogok élvezetét minden megkülönböztetés, pl. a 'nem' alapján történő, megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.*” [14.cikk].
- Az Európai Unió Alkotmánya [2004. június 17-18.] szintén nevesíti - *az Unió értékei között* - a nemi esélyegyenlőség elvét, elvárását.[1. és 2. cikkely]. Az Alkotmány I. részének preambuluma szerint: „...*az értékek közösek a tagállamokban,.... a megkülönböztetés tilalma,.... az igazságosság, a szolidaritás,.... ...a nők és férfiak közötti egyenlőség társadalmában*”.(Török, 2013:96-97.).
- Az uniós jogban, a nemek közötti egyenlőség leglényegesebb alapelveit a

³A jog 'nem-semleges'-sége; egy megtévesztő mítosz, melynek nyomán sokan úgy vélik, a jó törvények automatikusan jók a nőknek, a férfiaknak egyaránt.(Palasik 2010.). Ez sajnos nem így van.

⁴The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. Belső jogba beiktatva, az 1982. évi 10. Törvényerejű Rendelettel.

másodlagos⁵ jogforrások tartalmazzák. Ezek közül néhányat - *terjedelmi okokból* -, a lábjegyzetben mutatok be⁶.

Kérdés, hogy a fent röviden bemutatott jogi alapok, alapelvek érvényesülnek-e, a mindennapokban, különösen is egy speciális alrendszerben, a sportban, a sportjogban. Ezek a jogi fundamentumok ugyanis csak a lehetőségét teremtik meg a lex speciális-okban, így a lex sportívákban is a szabadságjogok konkrét formában történő kibontására, így azok, megvalósulására. Emlékeztetek az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 1988. novemberi „Nyilatkozat”-ára: *„...noha a nők és férfiak egyenjogúsága az emberi személyiség jogainak egyik alapelve, melyet, mint alapvető jogot, az Európa Tanács tagállamai alkotmányukban és nemzeti törvényeikben garantálnak, ... a nők és férfiak közötti egyenlőtlenségek mind jogilag, mind ténylegesen továbbra is fennállnak”*. (Kardosné, 2000:250.).

A kutatásom nyomán, az látszik, hogy a csaknem korlátlan sportjogi-szabályozási autonómia nem kedvez az általános és a nemzetközi jogi alapelvek konkretizálásában. Ezért nem, vagy csak nehezen érvényesíthetők ezek a lex sportívában, mint lex speciálisban. Ezen túl, az ismert jogelv *‘lex specialis derogat legi generali’*⁷ alapján, a speciális jogok akár meg is akadályozhatják az alapjogok konkrétumokban való érvényesülését.

II. A LEX SPORTÍVÁK

A jogelméletben három egymástól eltérő felfogás alakult ki a sport-normák jogi jellegét tekintve:

- A magyar akadémikus *felfogás* „...nem ismeri el a sportszövetségi előírások jogi jellegét és a sportjogot kizárólag az állam által alkotott normákban látja...”. (Sárközy, Princzinger, in: Mihályi, 2014:50.).
- Másik felfogás szerint, a sport civil szférájának önszerveződéséből és önszabályozásából [az egykori lex mercatoria mintájára] jött létre a lex sportiva, mint egyfajta nemzetek feletti joganyag. (Mihályi 2014.). A lex sportiva a sportra [szervezetre és tevékenységre] vonatkozó szabályok összessége, melyek: *„...a sport szervezeti autonómiájából fakadnak és megalapozzák a Lex Sportiva-t, mint speciális szabályt, amely felülemelkedik az általános szabályokon... hasonló módon keletkezett, mint a nemzetközi jogszabályok nagy része. Jogszabályokat alkottak, amelyek lassan jogszabályrendszeré alakultak”*. (Panagiotopoulos, 1996: 5-7.).
- Végül van egy harmadik, egy köztes álláspont (Siekmann, Foster, Nemes), mely kétségbe vonja a sportnormák jogi jellegét, *„...de lényegét tekintve osztják Klaus Vieweg azon véleményét, hogy elképzelhető lenne végül a fairness-t magánjogi és nemzetek feletti*

⁵A Római Szerződés 249. cikke értelmében az Európai Közösség, és annak szervei által alkotott aktusokat [ügymint: rendeletek, irányelvek, döntések, ajánlások, állásfoglalások] tekintjük másodlagos jogforrásnak.

⁶• a 2002/73/EK, - a férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmóddal foglalkozó - irányelv, melyet *‘nemi irányelvként’* is szoktak jelölni. Ez az irányelv a diszkrimináció fogalmát az egyenlő bánásmód kifejezéssel kapcsolta egybe. •A Parlamenti Közgyűlés 1986-ban, a 855. sz. *Határozatban* kimondta a két nem egyenlő méltóságát [the equal dignity of both sexes] és esélyegyenlőségét [the equality of opportunity between men and women]. •A 855. sz. *Közgyűlési Határozat ‘szerepváltoztatást’* sürget: *„A nők és férfiak egyenlő esélyeit nem csak a politikai, hanem a családi és kulturális életben is megvalósítandónak ítélték, rámutatva, hogy az egyenlőséget,.....csak a nők és férfiak szerepének megváltoztatásával lehet megvalósítani”*. (Kardosné, 2000:48.). •Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága, 1988. novemberében *‘Nyilatkozatot’* fogadott el a nők és férfiak egyenjogúságáról, amely leszögezte. *„...hogy a nemek közötti egyenjogúság az emberi jogok elválaszthatatlan alkotóeleme, és minden, ezt az elvet sértő diszkrimináció az alapvető szabadságjogok megsértésének minősül”, továbbá, „hogy a nemek közötti egyenjogúság biztosítása a demokrácia lényeges feltétele és a társadalmi igazságosság megvalósításának záloga”*. (Kardosné, 2000:250.).

⁷A speciális jog lerontja az általánost, azaz megelőzi azt.

jogszabálynak minősíteni [ún. lex sportiva], mindenesetre... ...még idő előtti lenne a lex sportiva kötelező érvényességéből való kiindulás.”(Mihályi, 2014:50.).

Magam e polémiát nem kívánom eldönteni, pusztán arra a kijelentésre szorítok, hogy a sportszervezetek alkotta normák - *így az alapszabályok sem* -, nem minősülnek jogszabálynak; legalábbis a hatályos belső⁸ jog szerint. Nem mennék bele a 'ius - non ius' disputába sem, tekintettel arra, hogy témánk szempontjából ez a kérdés irreleváns. A vizsgált, kiemelt sportszervezeti alapszabályokban foglaltakat normának tekintem, mert jellegüknél fogva életviszonyokat szabályoznak, azaz norma jellegűek, állami elismeréssel bírnak és érvényesülnek. Alapkérdés viszont e normák minősége és terjedelme, mert „*ezek a jogszabályszerű normák.....egy adott sportág résztvevői számára sokszor erősebb törvények az állami jognál!*” (Kummer 1973, in: Mihályi, 2012:55.).

A NOB - *teljes körű autonómiát vindikálva magának* -, megalkotta a Nemzetközi Olimpiai Charta-t, mint ennek a nemzetközi szervezetnek az alaptörvényét. „*Ennek a jognak szubjektív tulajdonságai vannak, amit a tagállamok vagy a sportszervezetek - legyen az közérdek vagy privát érdek - előzetes hozzájárulása nélkül állapították meg... ...a NOB úgy működik, mint egy nemzetközi szervezet, a cselekedeteinek jogosságát, kompetenciáját és a céljait soha nem kérdőjelezték meg.*” (Panagiotopoulos, 1996:7.). A NOB szabályozása nyomán, a sport autonómia jegyében a sportszervezetek, a sportszövetségek vindikálják maguknak ugyanezt a szabályozási szabadságot. Ebből egyenesen következik, hogy addig, míg egy-egy ilyen státútuum hatályban van, a sport-normáknak alávett aktorok igen ritkán kérdőjelezzik meg ezek jogosságát/igazságosságát; sokkal inkább alkalmazkodnak hozzá. A szabályozás változása tehát, gyakorlatilag csaknem mindig felülről, az adott sportszervezet elitjétől [elnökség, közgyűlés] indul ki; az aktuális érdekcsoportok hatalmi átrendeződése nyomán. Ez pedig azzal jár, hogy a lényegi változások csak hosszabb távon képzelhetők el; a szabályalkotásra jogosultak körének - *még a régi szabályozók alapján történő* -, lassú kicserélődése után. A sportjog önmagától - *kvázi, mint egy óceánjáró* - lassan mozdul, lassan mozdítható. Kivéve az esetleges direkt politikai hatásokat.

Mint minden jogot, így a lex sportívát is speciális gazdasági-politikai érdekek alakítják, befolyásolják. Cui prodest?⁹ A jogalkotás mindig politikai-hatalmi kérdés is. Ezért témánk kapcsán alapvető, van-e és kellő számmal nő a sportjog alkotói között, illetve legalább bevonják-e a nőket a normaalkotás folyamatába, azaz megjelenhet-e egyáltalán a női látásmód, női érdek e területeken. Továbbá kérdés az is, hogy a lex sportiva alkotóinak van-e mainstreaming stratégiájuk, azaz a döntések nemekre gyakorolt hatását a döntéshozatal [norma alkotás] minden szintjén mérlegelik-e?

A szigorú, jogpozitivisták vizsgálat mellett, a tételes sport-norma társadalom-politikai hatásait is figyelembe vettem, és pedig a női szemszögből [‘women’s point of view’]; ugyanis a jog - *kialakulásánál fogva* - mélyen maszkulin (Monori 2011.) és rejtett módon tartalmazza az androcentrikus és patriarchális struktúrákat, működési mechanizmusokat.

II.1. A NŐKRE - AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGRE - VONATKOZÓ SZAKASZOK A VIZSGÁLT LEX SPORTÍVÁKBAN

A lex sportívák közül részletesen a NOB és MOB Alapszabályát vizsgáltam.

- Az Olimpiai Charta [hatályos 2011. július 08. -tól].

⁸Az ALAPTÖRVÉNY [2011. CCII. Tv.], T) cikk (1) bek. szerint: „Általánosan kötelező magatartási szabályt az Alaptörvény és az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg.”

⁹Kinek használ [kinek az érdeke] -[latin] - Seneca.

Alapelvek: Az Olimpiai Charta az olimpizmus alapelvei közt külön is nevesíti a diszkrimináció tilalmát.

- 4. pont szerint: „*A sport gyakorlása alapvető emberi jog. Minden természetes személyt megillet a sportolás joga, a diszkrimináció bármely megnyilvánulási formája nélkül az olimpiai szellemben, amely kölcsönös megértést követel meg a barátság, szolidaritás és a tisztességes játék szellemében*”.

- 5. pont szerint: „*A diszkrimináció bármely megnyilvánulási formája, amely valamely országra vagy valamely személyre irányul faji, vallási, politikai, nemiség, vagy bármely forma alapján, az Olimpiai Mozgalommal összeférhetetlen.*”

- NOB - a női sportvezetői participáció növelésre vonatkozó - ajánlásai.

A NOB égisze alatt az elmúlt húsz évben több világkonferenciát tartottak, a „*Nők és sport*” címmel [IOC World Conference on Women and Sport]. Az első 1996 –ban, Lausanne-ban, az eddigi legutolsót Los Angelesben, 2012-ben. A Lausanne-i konferencia Záródokumentumában szerepel [a 2. pontban] az azóta közismertté vált ajánlás, a Nemzeti Olimpia Bizottságokkal szembeni azon elvárás, hogy 10 %-ban nők részvételével állítsanak fel bizottságokat, vagy munkacsoportokat. 2000-ben, Párizsban a '*Nők és sport*' II. Világkonferencián, a Záródokumentumban már a *NOB elnökét hívták fel* [!], hogy bírja rá a Nemzetközi Sportszövetségeket, Nemzeti Olimpia Bizottságokat a korábban Lausanne-ban elfogadott, a döntéshozó szervezetekben - különösképpen a jogi és végrehajtó szervezetekben - a min. 10%-os női participáció megvalósítására, 2000. december 31-ig. Mindezek után a NOB célként tűzte ki a nők 10-20 % -s számarányának elérését a vezető testületekben, az alábbiak szerint: a Nemzeti Olimpia Bizottságoktól elvárja a NOB, hogy célul tűzzék maguk elé, hogy döntéshozó testületeikben 2000. december 31-ig legyen meg a 10%-os női részvétel; 2005. december 31-ig a vezető testületekben már 20 % -os női részvétel volt az elvárás [ez máig nem valósult meg!].

- Hazai sporttörvény[ek]

A 2000. évi CXLV. tv. [Sporttörvény] 92. § (10.) bek.-e szerint: A sport területén működő köztestületek és közalapítvány döntéshozó, vezető testületeiben a nők aránya

- 2001. nov. 15-ig minimum 15 % -nak,
- 2006. nov. 15-ig minimum 35 % -nak [!] kell lennie.

Ehhez képest 2014-ben, majdnem 10 évvel később, a MOB Közgyűlésében 7,9 % a nők aránya, a MOB Elnökségében 11 % a nők aránya!

A 2000. évi CXLV tv-t követő, 2004. évi I. tv. és a legújabb, 2011. évi CLXXII. tv. Sporttörvény [és annak alkotói] „*elfelejtette(k)*” a kvóta szabályt megismételni.

[Itt jegyzem meg, hogy a női kvóta kérdése, mióta csak először felmerült, állandó vita tárgya¹⁰. Magam - *hosszas ellenzés után* , kvóta párti vagyok; ugyanis *be kellett lássam*, kvóta nélkül a jelenlegi társadalmi struktúrák mellett a nők egyszerűen nem tudnak arányuknak megfelelő számban helyet kapni a döntéshozói pozíciókban; és pedig egyik társadalmi alrendszerben sem. Kutatások alapján úgy tűnik, „*kvóta nélkül max. 15-20%-os női részvételi arányt lehet elérni, még a legnyitottabb társadalmakban*” is. (Szelényi, 2012:15.). Felhívom a figyelmet továbbá arra is, hogy aki kvótával jut vezető tisztséghez, attól ő még – *önmagában* - nem lesz alkalmatlan. Mint ahogy, aki kvóta nélkül jut magas posztra, attól az még egyáltalán nem biztos, hogy alkalmas: „*...a kvóta nem az érdemesek érdemtelenekkel való felváltásáról,*

¹⁰Míg a női kvótát általában ellenzik - *gyakran maguk a nők is* -, addig a patriarchális társadalmi struktúrák '*férfikvótát*' működtetnek. Lásd bővebben, a IV. fejezetet. A női ellenkezések többsége mögött - *vélhetőleg* - a mainstreaming diskurzusban jelenlevő, a női kvótát elutasító álláspont áll; mely ily módon egy fajta elvárt és befolyásoló attitűd az aktorok számára.

hanem éppen az érdeemesek közötti esélyegyenlőség megteremtéséről szól”.(Ilonszki 2008, in: Ilonszki, 2014:56.). Továbbá: tekintettel arra, hogy „...a hiedelmekkel ellentétben nem az egyének nyílt versenyéből kerülnek ki a magasabb pozíciókat elnyerők” (Bodnár, 2012, 111.), ezért a kvóta - mint az esélyek kiegyenlítése - szükséges.]

- A MOB Alapszabálya

A MOB új Alapszabályt alkotott, - a *hatályos Sporttörvény* [2011. évi CLXXII. törvény, hatályos: 2012. január 1-től] nyomán -, ¹¹ ebben az alapelvek között került megfogalmazásra, megismétlésre a diszkrimináció tilalma.

Alapelvek:

4/. pont: „A sport gyakorlása alapvető emberi jog. Minden természetes személyt megillet a sportolás joga, a diszkrimináció bármely megnyilvánulási formája nélkül, az olimpizmus szellemiségével összhangban.

7/. pont „A diszkrimináció bármely megnyilvánulása, amely valamely országra vagy valamely személyre irányul, faji, vallási, politikai, nemiség, vagy bármely forma alapján, az Olimpiai Mozgalommal és a magyar sporttal összeférhetetlen”.

Alapszabály III. fejezet 28. § Tagsági jogok gyakorlása és a nemek közötti egyenlőség: (2)

bek.: „A MOB törekszik arra, hogy a NOB irányelveivel összhangban mindkét nem képviselői azonos eséllyel kapjanak képviseletet tagjai sorában”.

Látható, hogy mind a két elit sportszervezet Alapszabálya csak általánosságban, alapelvi szinten foglalkozik a női esélyegyenlőség kérdésével. Azzal is - a *nyelvi megfogalmazásokból kitűnően* - főként csak a sportolók közti egalizációt megcélozva. A MOB Alapszabály 7. pontja pedig - *nyilván a politikai korrektség jegyében, és a NOB alapszabályát követendő* - már nem is 'nem' -ről, hanem nemiségről beszél. Nem esik szó egyik Alapszabályban sem -külön és konkrétumokban legalábbis nem - az edzőnők és a sportvezetőnők esélyeinek egyenlőségéről.

III. A MASZKULIN TERMÉSZETŰ JOG A NOB ÉS A MOB ALAPSZABÁLYAIBAN, ÉS ENNEK A NŐKRE GYAKOROLT HATÁSA

III.1. Alapmegfontolások

A jogelméletben, a joggal szemben tartalmi és formai követelményeket szokás megkülönböztetni. A formai hibák közé a hatállyal összefüggő elemek és a szerkesztési hibák tartoznak; ezek a vizsgált alapszabályok kapcsán talán kevésbé fontosak. A tartalmi hibák annál inkább. A jog[szabályok] tartalmi követelményei: „*világosan, közérthetően, a címzettek számára egyértelműen értelmezhető tartalommal fogalmazza meg az egyes magatartásszabályokat..., ...a jogszabályoknak a címzettek számára kiszámítható jogkövetkezményeket kell tartalmazniuk*”(Gyergyák 2004, in: Mihályi, 2014:50.). Mint azt az előzőekben már tisztáztuk, a sportszervezetek alapszabályai nem jogszabályok, de ezek a normák is meg kell feleljenek a jogszabályalkotás elméleti, tartalmi követelményeinek. Különösen az egyértelműség és a kiszámíthatóság követelményének. Fentiekre is tekintettel -

¹¹Tudomásom szerint a MOB az egyetlen olimpiai bizottság, amely szinte az egész sportot lefedően integrálta magába a különböző „szakmai tagozatként” nevesített területeket. Témánk szempontjából ez azért bír relevanciával, mert eme 'mega' testület irányításában rejlő autokratizmus, belterjesség veszélye, a nők vezetői esélyeit tekintve lényeges lehet.

a nők [sportvezetői] esélyeinek szempontjából -, az alábbi jogelméleti problémákat látom a lex sportívakkal kapcsolatban:

- egy részük nem valódi jog, csak pusztán ajánlás, ezek semmilyen módon nem kényszeríthetők ki;

- legtöbb közülük alapelv és nem konkrét norma, ily módon kevésbé vihető át a mindennapokra és szintén nem kikényszeríthető,

- amennyiben valódi [jogi] norma ugyan, mégsem tartalmazza a normaszegés szankcióját, sem semmi egyéb biztosítékát, garanciáját az esélyegyenlőség érvényesülésének; így önkéntes követés híján, az ezekben a normákban¹² foglaltak, nem érvényesíthetők. Minden jog [ideértve az ajánlásokat is] annyit ér, amennyit abból be lehet tartatni;

- a megfogalmazások gyakran nem pontosak, nem egészen szabatosak; magukon viselik az ún. 'nyelvi határozatlanság' (Solt 1987.) szimptomáit. A gyakorló jogászok többsége küzd a jogi műnyelv eredendő határozatlanságával. A sportjog, mint egy fiatal jogág¹³ különösen is magában hordozza a predikátumok¹⁴ határozatlanságának hibáját. A jogelméletben a predikátumokat akkor és csak akkor tartják határozottnak, ha extenziójuk reprezentációjának egy és csak egy halmaz felel meg (Solt 1987.). A lex sportívák nyelvi - és ennek nyomán tartalmi - határozatlanságával az a probléma, hogy a jogalkalmazás során a szubjektivizmus, a protekcionizmus és a diszkrimináció lehetőségét teremti meg.

- az Alapszabályokban van néhány 'gumiszabály'; valamint konkrétumokban, közelebbről részleteiben nem meghatározott olyan választási norma, mely egyes személyekhez [a sportszervezet elnökéhez/elnökségéhez], széles - *a szubjektivizmus lehetőségét ki nem záró* - hatáskört rendel; ezek az igen tág diszpozitivitást lehetővé tevő szakaszok, a hatáskörrel rendelkezők számára lényegében a szabad és korlátok nélkül döntés lehetőségét biztosítják. Ezzel sérül az előreláthatóság, a kiszámíthatóság, valamint az esélyegyenlőség követelménye.

- az Alapszabályokban implicit, rejtett módon fellelhető a nemi megkülönböztetés - *egészen pontosan, annak ki nem mondott, gyakorlati* - lehetősége; a maskulinitások gyakran rejtve maradnak; ilyen formán a gyakorlatban a nemi diszkrimináció alapját jelentik; ami viszont igen nehezen bizonyítható.

- a vizsgált lex sportívák nem tartalmaznak pozitív, a nőket támogató, konkrét jogintézményeket; hiányoznak ezen sport-normákból az egyenlő bánásmód¹⁵ elvének normatív - *pozitív, konkrét, és ezért kikényszeríthető* - rendelkezései. Az látszik, hogy a sportjog alkotóinak nincs – *női* - mainstreaming stratégiájuk!

- végül: a sportszervezetek széles körű autonómiája, az önkormányzatiság alapelveinek gyakran parttalan érvényesítése miatt, gyakorlatilag nem kerülnek felszínre a normaalkotás folyamatának hiányosságai, a normák hibái és a fogyatékos normák alapján történő jogalkalmazás problémái sem.

¹² Ilyen többek között a MOB Alapszabály III. fejezet 28. § (2) bek.-e; a 19.§(1) bek. b) pontja stb.

¹³ A jogelméletben még vita folyik a sportjog jogági elismertsége körül; magam jogágnak tartom, mert - *álláspontom szerint* - rendelkezik a jogágiság jogelméleti követelményeivel, úgymint: elkülönült struktúra, saját tartalom és módszer, külön felelősségi alakzatok stb.

¹⁴ A nyelvi kifejezéseket logikai szempontból szokás felosztani: individuum nevek, predikátumokra és állításokra (in: Solt, 1987:393.). A predikátum: a dolog valamilyen szempontú '*megragadása*', valamely tulajdonsága szerint.

¹⁵ Az esélyegyenlőség tartalmának kitöltése napjainkban, a nemzetközi jogban az egyenlő bánásmód kategóriájával konkretizálódik. „Az egyenlő bánásmód elve azt jelenti, hogy semmilyen nemi megkülönböztetés nem áll fenn, sem közvetlenül, sem közvetetten.” (2002/73EK).

Összegezve: a vizsgált két Alapszabály - *megítélésem szerint* -, a nők esélyeinek egyenlőségét tekintve, komoly szabályozási 'hiatusoktól' szenved. Legfőbb hibájuk az, hogy **az anyagi jogban megfogalmazott általános elvek** [úgy mint, a diszkrimináció tilalma, az esélyegyenlőség biztosítása] **érvényesülése az alaki jogban**¹⁶, különösen is *a választási-kandidálási-ajánlási, és ezek végrehajtási szabályaira vonatkozó szakaszokban egyszerűen 'elvéssz', nem tud érdemben manifesztrálódni.* Továbbá, hogy az Alapszabályok - *normatív fundamentumként* - teszik lehetővé a választási processzusok során előforduló protekcionizmust. Így mindkét normarendszer eszköze a nők diszkriminációjának, különös tekintettel a nők hatalmi-társadalmi tőke deficitjére. (Bourdieu 2000.).

Az ilyen típusú szabályozásnak a következménye: a nők marginalizációja a sport-döntéshozó, [sport]vezetői pozíciókban. Széleskörűen vizsgálataim során¹⁷ azt találtam, hogy mind a nemzeti olimpiai bizottságokban, mind a nemzetközi sportági szakszövetségek vezetésben a nők jelentősen alulreprezentáltak: jellemzően még a 15%-ot sem éri el nők aránya, még 2014-ben sem. A hazai mutatók teljesen hasonlóak, mint a nemzetközi sportszervezeteknél megismertek.

III.2. A NOB tagságra / vezetői tisztségekre vonatkozó normák - nőkre gyakorolt - hatása, a NOB Charta alapján

A NOB tagságot - *amennyiben az nem alanyi jogon következik be* - ajánlás alapján lehet elnyerni. Ajánlani a NOB tagok, illetve a Chartában megnevezett szervezetek ajánlhatnak. [16.§ 2.1. pontja szerint, a 16.§ kiegészítő rendelkezéseire figyelemmel.]. Az ajánlásra jogosultak, a NOB tagok - *akik jelentős többségükben férfiak* - mellett elsősorban a nemzeti olimpiai bizottságok és a nemzetközi szakági sport-szakszövetségek. Ezeknek a sportszervezeteknek a vezetésében a férfiak szintén erősen felülreprezentáltak. Így tehát azok, akik a NOB tagságra jelölni jogosultak, döntően maguk is férfiak. Ezt állapítják meg az egyik sportkutatóban is: „...a nemzetközi sporttestületekben gyakori az a helyzet, hogy a vezető beosztásokat férfiak töltik be, akiket főként férfiak által dominált országos szervezetekből választottak ki.” (Talbot, 2000:93.). Az 'ajánlás' intézménye ab ovo előnyt jelent a férfiak számára, a férfiak homológ kapcsolati hálójával összefüggésben. (Kürtösi 2008.).

Az újraválasztás szabályai szintén problematikusak. A NOB Charta 16. §-a szerint, figyelemmel a Charta 19.§ 8. pontjára is, a NOB elnökének kezéhez van telepítve - *ha*

¹⁶NB. az Alapszabályok egyszerre fogalmazzák meg a sportra vonatkozó 'anyagi jogot' és eljárási szabályokat, azaz 'alaki jogot'. [Továbbá: a sportszervezeteknél nem válik szét, a normaalkotói és a végrehajtói hatalom.]

¹⁷Az adatokból egy rövid rezümé:

- a MOB Közgyűlésében 2014 májusában a nők aránya 7,9 %. A MOB Elnökségében a nők aránya 11%.
- 2013-ban a hazai 33 nyári olimpiai sportági szakszövetség több mint a felénél, azaz 17 -nél [51%, SIC] egyáltalán nincs nő az elnökségben! A többiben is, ahol vannak nők az elnökségben, jelentősen alulreprezentáltak; jellemezően 15 % alatt van arányuk. Egy kivétel van, az Úszószövetség, ahol a nők reprezentációja eléri a 30%-ot, ami még mindig nem sok, de a többi szövetséghez képest kétségtelenül kiemelkedő arányt jelent! A sportági szakszövetségek elnöki posztjain *egyetlenegy nő sincs!* NB. még a Szinkronúszó és a Ritmikus Gimnasztika Szövetség elnöke is férfi!
- a NOB Közgyűlésében 2012-ben a nők aránya, 18 %; az Elnökségében [itt Végrehajtó Bizottságnak hívják] 14 %.
- a világ 205 nemzeti olimpiai bizottságánál a vezetésében 2012-ben, 3,4 % -ban [7 olimpiai bizottságnál] volt nő az elnöki poszton és 10,2% -ban, [21 olimpiai bizottságnál] volt nő a főtitkári poszton.

áttételesen is, de korlátlan lehetőségként - az újraválasztásra vonatkozó hatáskör¹⁸. Ez hátrányos a női esélyegyenlőség szempontjából, mert nem a formális¹⁹, hanem az informális [újra]választási eljárást teszi lehetővé. Ezen túl is a NOB elnökének igen széles, személyéhez kötődő egyéb hatásköre is van. Bármely, a Közgyűléssel kapcsolatos eljárási szabályról és szavazásról - *amelyről az Olimpiai Charta nem rendelkezik* - a NOB elnöke határoz. Ő határozza meg az összes választással kapcsolatos eljárási szabályt, kivéve a NOB elnökválasztást, amelyet a NOB Végrehajtó Bizottsága állapít meg [18.§]. Az eljárási szabályok meghatározásának jogosítványa - *legalábbis elméletben* - megteremtheti a választás kimenetelének befolyásolási lehetőségét²⁰. Főszabályként továbbá, a NOB elnök hatáskörébe tartozik az állandó és az ad hoc bizottságok létrehozása²¹ [21.§], ő jogosult meghatározni a bizottságok és munkacsoportok működésének időtartamát, egy személyben ő jelöli ki ezek tagjait, nevezi ki vezetőit. Valójában az elnök a legfontosabb - *személyi és működési* - kérdésekben szabadon és lényegében korlátok nélkül dönt. Teljes centralizáció. A Charta, az elnök kezébe a formális hatalmán túl hihetetlen informális hatalmat ad azzal, hogy a tagok, a munkatársak erős függésben vannak tőle. Kiépül[het] körülötte a hatalmát erősítő, kiszolgáló 'serviensi' réteg, mely élteti a szervezet patriarchális működését. Ezek az igen erős 'elnöki jogosítványok' lehetővé teszik a szervezet feudális működési módját, mely nem mentes a szubjektívizmustól, hordozza a protekcionizmus lehetőségét; viszont egyáltalán nem tekinthető demokratikusnak. Emlékeztetek, professzor Panagiotopoulos már idézett megállapítására: „...a NOB...cselekedeteinek jogosságát... ...soha nem kérdőjelezték meg.” (Panagiotopoulos, 1996:7.).

Témánk szempontjából ez - *a működés, melyet a NOB Charta, továbbá az alábbiakban ismertetésre kerülő MOB Alapszabály is lehetővé tesz* -, azért bír jelentőséggel, mert minden olyan hatalmi küzdelemben [jellemzően férfiak küzdelmében], ahol a döntések centralizáltak, egy személytől függőek, ott a kapcsolatoknak, informális hálózatoknak döntő szerepe van a taggá válás kérdésében és a tisztségek allokációjában. Minden ilyen, egy személytől [és érdekcsoportjától] függő választási eljárási rend minimalizálja a nők esélyeit a pozícióharcban. Jellemzően a férfiak egymás közt, egymásnak könnyebben osztanak tisztségeket; ugyanis a férfiak kapcsolati hálójában - *mind az instrumentális, mind az expresszív hálót tekintve* - döntően férfiak vannak (Kürtösi 2008.). Ugyanakkor a nők ezekből a kapcsolati-érdekérvényesítő hálókból általában ki vannak rekesztve. Döntően a társadalmi tőkedeficitjük (Bourdieu 2000.) okán. Ezért a nők számára hátrányos minden olyan normatív szabályozás, mely a kapcsolat alapú működésre ilyen széles lehetőséget biztosít.

III.3. A NŐK ESÉLYEI A MOB ALAPSZABÁLY ALAPJÁN

MOB tagságra jelölni az Alapszabály 29.-35.§-a szerint lehet, éspedig döntően - *a szintén* - férfidominált sportszervezetek jogosultak erre. Ezek szerint a jelölés joga elsősorban

¹⁸A NOB Charta 16. § szerint: „Az újraválasztás eljárási rendjét a NOB Végrehajtó Bizottsága állapítja meg”. A Charta ennek részletszabályait nem határozza meg, hanem a kérdést tovább utalja a NOB elnökének hatáskörébe; a Charta 19.§ - *Kiegészítő Rendelkezések közt* - 8. pontja szerint.

¹⁹Egyes kutatások szerint a nők számára kedvezőbb [lenne] a formális, [*nem a formalitásokra épülő!*] normatív kiválasztási rend (Ilonszki 2014.). Akkor és csak akkor, ha a [sport]vezetői tisztségekre irányuló eljárási szabályok olyanok, lennének, amelyek kizárnák, vagy legalábbis minimalizálnák a kapcsolat alapú pozíciószerezés lehetőségét [a protekcionizmust]; ennek biztosítékai lehetnének a pozitív, az egyenlő bánásmódra vonatkozó konkrét normák.

²⁰Félreértés ne essék, ez önmagában még nem jelent korrupciót.

²¹Kivéve: ha az Olimpiai Charta ettől eltérően, másként rendelkezik vagy a NOB Végrehajtó Bizottságának erre nézve határozati formában eltérő rendelkezése van.

az olimpiai sportágak szakszövetségéi és az un. szakmai tagozatoké, valamint egyéb sportszervezeteké. A MOB, kis NOB, ahogy ezt egy sportvezető frappánsan megfogalmazta.

Úgy tűnik, a MOB-ban is „...a pozíció gyakran a régóta kialakult és féltékenyen őrzött férfi patronáló rendszeren alapszik” (Talbot, 2000:105.). A sport legfelső szervezeteinek vezetői csaknem mindig férfiak mert, „...főként férfiak által dominált országos szervezetekből kerültek kiválasztásra.” (Talbot, 2000:93.). Ez a férfidominancia a sportvezetésben, önmagában is strukturális akadály a nőknek. Amikor a kiválasztási folyamat végső jelölői, választói, döntéshozói jelentős többségében férfiak, „a hasonló a hasonlóhoz elve” (Nagy 1993.) és a homológia (Kürtösi 2008.) alapján - továbbá a társadalmi közgondolkodásban elő masszív szterotípiák hatására - előbb választanak férfit, mint nőt. Ugyanerre mutat rá az egyik Uniós állásfoglalás: „...a férfiak pedig férfiakat választanak a döntéshozatali pozíciókba, ami nem formalizált rendszer, mindazonáltal szisztematikus....” (2013/C 251 E/02 Állásfoglalás E. pont.).

A MOB saját alapszabálya szerint „törekszik” a női esélyegyenlőségre. (III. fejezet 28. § (2) bek. szerint.) Azonban ez is kizárólag a MOB tagságra és nem a MOB vezető tisztségekre vonatkozik. Ez a normaszöveg végtelenül üres, semmitmondó, határozatlan; még hivatkozási alapként is alkalmatlan. Miben is nyilvánult meg, mit is eredményezett ez a sikertelen „törekvés” az elmúlt években?

A MOB régi [2008-2012 közötti] Elnökségében ketten voltak nők. Az új Elnökségben, 2014-ben ismét csak ketten vannak, így a nők aránya, jelenleg 11 %. Egy rövid ideig [2012 március - 2014 április] volt három nő az Elnökségben; ez az 1 fős női létszámbővülés, a MOB új [2012-s] struktúrájával, a szakmai tagozatok létrejöttével, és azok képviselőinek ipso iure elnökségi, alelnöki²² tagságával függött össze. A MOB egészét tekintve²³ a nők participációja, még ennél is kedvezőtlenebb. A MOB Közgyűlésben, 2014-ben, a 227 tagból mindössze 18 volt a nő. [7,8 %]. A MOB elnöksége által, MOB tagnak [az alapszabály 19.§(1) bek b). szerint] felkért valamennyi személy, a férfi nemhez tartozik.[!] A tizenkét MOB bizottságból kettőnek a vezetője nő; a tagok között is jelentős kisebbségben vannak a nők. Igaz, a MOB Női Bizottságának a vezetője is nő. Talán ez utóbbi nem olyan nagy vívmány.

A MOB taggá válást egyebekben ezzel, az így megfogalmazott 'törekvés' szabállyal nem is lehet befolyásolni, hisz azt a - férfidominált vezetőségű - tagszervezetek döntenek el [29.§], kit küldenek a testületbe.

Hatásában a nők számára még kedvezőtlenebb az Alapszabály 19.§(1) bek. b) pontjában megfogalmazott, teljesen szubjektív 'gumiszabály': „...a MOB elnöksége felkérése alapján...”. A tárgyi szakasz címe, „adományozható' tagság is erősen vitatható. Feudális, szubjektív eljárást sugall. Ez egy konkrét tartalom nélküli, egyben mindenféle jogorvoslatot teljesen kizáró, a protekcionizmust viszont lehetővé tevő norma. Minden ilyen tartalmatlan 'gumiszabály' a nők számára nemi hátrányt is jelent. Mint fentebb már jeleztem, *jelenleg* [2014. májusában] a MOB Közgyűlésnek kilenc olyan tagja van, akik e normahely alapján váltak MOB taggá. Valamennyien férfiak.²⁴

²² Így, közel két évig, a MOB-nak - először a történetében - női alelnöke volt,[!] Monspart Sarolta személyében, aki a szabadidő sport tagozat képviselőjeként nyerte el az alelnöki pozíciót.

²³ Forrás: a MOB hivatalos honlapja, 2014. május.

²⁴ Nincs kifogásom a kiválasztott személyekkel kapcsolatban. A kutatás szempontjából azonban jelzésértékűnek érzem azt, hogy valamennyien férfiak, és pedig negatív előjellel. Egyben felhívom a figyelmet, hogy a nők között is volnának MOB tagságra alkalmas személyek, akik akár ezen alapszabályi szakasz alapján is „felkérhetők” lennének.

A MOB elnök hatásköre [49.§] javaslatot tenni a főtitkár, a bizottsági elnökök, a csapatvezető és az attaché személyére. Ezzel - *csakúgy, mint a NOB-nál* -, az elnökhöz személyi kérdésekben igen széles, senkitől nem függő hatáskör [hatalom] lett telepítve.

A MOB tisztségeket tekintve az Alapszabály tesz egy további megszorítást [49.§]. E szerint: a MOB legfelső vezetőjének, továbbá vezetői tisztségeire csak MOB tag jelölhető. Így, ha nincs elég női MOB tag, ebből - *normatív alapon*[!] - az következik, hogy a kevesebből [tokenek-jelképek, (Kanter 1977.)] csak még kevesebb nő lehet MOB vezető.

Felhívom még a figyelmet egy további, sportjogi szabályozási anomáliára: ugyanis sem a NOB, sem a MOB alapszabálya nem ad rendelkezést arra nézve, hogy egy-egy delegált személy meddig, hány cikluson²⁵ keresztül maradhat a testület tagja. Ez is csökkenti a potenciális női NOB/MOB tagjelöltek taggá válási esélyeit. Egy nemzetközi kutatás arra a női hátrányra mutatott rá, mely ebből az élethosszig tartóan birtokolt/bitorolt sportvezetői tisztségből fakad. A Brit Nemzetközösségi Játékokon [Commonwealth Games Federation-CGF.], 1994-ben csapatvezetőként résztvevő, és akkor ott megkérdezett sportvezetőnők tapasztalatai szerint a patriarchatus *'kvázi hitbizományként'* tekint a sportvezetői tisztségekre. „...*a [sport] bizottságokban ülő emberek már olyan régóta ott vannak, hogy a szervezet inkább egy klubhoz*²⁶ *hasonlatos, mint egy szövetséghez,...* ... *de tény, hogy olyan régen ott vannak, hogy nem kívánnak elmenni.....Ez egy furcsa rendszer...*”.(Talbot, 2000:113.). Hazánkban is tapasztalat, hogy egyes sportvezetők - *jellemzően férfiak* -, hosszú évtizedekig maradtak/maradnak²⁷ a posztjukon; melyet a vonatkozó lex sportívák jelenleg lehetővé tesznek.

IV. A 'FÉRFIKVÓTA' - [működésének lehetősége a normákba 'elrejtve']

Kutatások szerint a magyar társadalom - *a rendszerváltás óta* - talán még konzervatívabb felfogású, mint volt korábban (Pongrácz 2005.); így erősen érvényesülnek a hagyományos nemi szerepekre vonatkozó elképzelések is; konkrétan a férfiak preferálása a vezetői szerepekben. Holott a nemi sztereotípiák és az arra épülő szokásjog ellentétes a CEDAW Egyezmény 5. pontjával.²⁸

A *'férfikvóta'*, mint szociológiai jelenség²⁹ léte, a téma szakirodalmában (Nagy 2013.) és

az EU-s forrásokban egyaránt megtalálható. „...*ma gyakorlatilag a kvóták informális rendszerét alkalmazzák, amelynek keretében a férfiakat részesítik előnyben a nőkkel szemben, a férfiak pedig férfiakat választanak a döntéshozatali pozíciókba, ami nem formalizált rendszer, mindazonáltal szisztematikus és igencsak mélyen gyökerezik a férfiakkal szembeni kedvező bánásmód kultúrájában....*” (2013/C 251 E/02 Állásfoglalás E. pont).

²⁵ NB. a NOB Charta sem maximálja a betölthető ciklusok számát, viszont van tagságának felső korhatára.

²⁶ A szakirodalom ezt nevezi *'klub jelenségnek'*; a férfiak, un. *'old boy's club'*-jából a nők jellemzően ki vannak zárva. Átvitt értelemben és konkrétan is. Jó néhány sportklub van Európában is, mely még ma sem enged nőket soraiba [például a Római Sakk Klub és a Nápolyi Evezős Klub is csak férfiakat fogad tagjai közé. in: Trenka: 2014.]. A *'klub jelenség'* a sportvezetésben fokozottan érvényesül.

²⁷ A 33 nyári olimpiai sportági szakszövetség közül négy esetében közel húsz éve, vagy húsz évnél is régebb óta nem volt változás az elnöki poszton.

²⁸ Ebben ugyanis előírják azt, hogy szükséges megtenni minden olyan intézkedést, melyek megszüntetik azokat a *'kialakult mintákat, előítéleteket, szokásjogot és mindenféle egyéb gyakorlatot'*(EBESZ Jelentés, 2014:22.), amelyek a férfiak felsőbbrendűségének elképzeléséből fakadnak, és melyek a nőket a hatalmi posztokról [mint pl.: a parlamenti képviselői helyekről], vagy akár egyéb döntéshozói posztokról, mint például a sportvezetés is, kiszorítják, vagy kisebbségbe kényszerítik.

²⁹ A *'férfikvóta'* érvényesülése azzal párhuzamosan történik, hogy a női kvótát a hatalmon lévők valamennyi szektorban, jellemzően mereven elutasítják.

Mások a *'numerus clausus'* kifejezést használják a kontraszelekció leírására, a szimbolikus társadalmi tér valamennyi alrendszerének - vezető funkciói - vonatkozásában: „...a társadalmi élet meghatározó területein - politika, gazdaság, kultúra, tudomány - egy kimondatlan, láthatatlan, de eredményeiben mindkét fél számra nagyon is érzékelhető *numerus clausus* érvényesül; a férfiak korlátozzák, az általuk uralt területekre bebocsátott nők arányát, és a belépést feltételhez kötik”. (Szalay 1978, in: Acsády, 2011:32.).

Nagy Beáta eredményei szerint a *'férfikvóta'* a befolyásos pozícióikat illetően létezik (Nagy 2013.). Azt pedig nem lehet tagadni, hogy a (felső szintű) sportvezetés igencsak befolyásos pozíciónak tekinthető. [A MOB tagság sokak által vágyott, nagy presztízsű pozíció, melyet általában a férfiak maguknak tartanak fenn.] A nők belépésének korlátozása [akár informálisan és látens módon is] a MOB-ba jól demonstrálja, hogy a sport ma is elsősorban a férfiak területe (Dunning 2002.), ahol az informális kapcsolatok, a hatalmi potenciál [kapcsolati tőke - Bourdieu(2000.)] az elsődleges, és nem feltétlen az alkalmasság élvez prioritást a kiválasztás során [vö. *contest mobility*³⁰, Kanter (1977.)]. A *'férfikvótát'*, [*numerus clausus*] működtető mechanizmusok mögött, végső soron, a férfiak társadalmi tőke többlete áll (Bourdieu 2000.), amely markánsan leképeződik a jogban is. Éspedig leggyakrabban rejtett, látens módon, kódolt formában, mögöttesen. A sportjogi normák módszeres vizsgálata feltárta a ki nem mondott, de mégis bennük foglalt - a nemi diszkriminációt lehetővé tevő - információkat, melyek a szabályzóknak impliciten léteznek, és melyek a gyakorlatban lehetővé teszik a nemek közötti esélyek egyenlősége követelményének figyelmen kívül hagyását. Ezeket a bennfoglalt információkat az aktorok pontosan értik; ennek megfelelően cselekednek és tartják fenn, működtetik a kapcsolatalapú pozíciószerezés férfijogú struktúráit.

DISZKUSSZIÓ

A társadalom racionalizált világában a jog, mint formalizált folyamat (Séllei 2006.), igen kevésbé tükröz, kevésbé képvisel női érdeket. A jogrendszer egésze - *sem a jogalkotási, sem a jogalkalmazási folyamatot tekintve* - napjainkra sem készült fel a nő és férfi régóta hangoztatott jog- és esélyegyenlőségének teljes körű megalapozására. Holott elvárható lenne a jogszabályok/normák tartalmában és a megfogalmazás nyelvezetében is hangsúlyt fektetni a feminista nézőpontra, a relationalitás női szemszögű megfogalmazására; a konkrétumok e szerinti kodifikálására. Ma a jog nem ilyen. A jog, mint strukturált folyamat, hordozza a társadalmi struktúrák történelmileg kialakult ballasztjait. A premodern kultúráktól napjainkig a nők elkülönítése a férfiktól térben, fizikailag, státuszban, kifejezte/kifejezi egyenlőtlen helyzetüket (Trenka 2014.), és ez markánsan megjelent/megjelenik a jogban is. A jog egyfajta gyakorlati antropológia; a társadalmak valós képét adja, egyszerre tükrözi vissza azt és szabja meg a jövőre nézve. A jogalkotók évezredek óta férfiak voltak, és döntő többségében ma is azok. Így, tradicionálisan férfijogú strukturális-funkcionális mechanizmusok mentén - *elsődlegesen férfi szemszögből, férfi érdekekért* - keletkezik ma is a JOG [beleértve a lex sportívákat.]. Egyes kutatók a jog *'nemi természetéről'* beszélnek (Monori, 2011:26.). E szerint a jog tartalmában, nyelvezetében döntően patriarchális; a maszkulinitások gyakran rejtve maradnak. Mások a „*maszkulinitás le- és elfedtségére*” (Séllei, 2006:6.) mutatnak rá. Ez a rejtettség - *a normákban bennfoglalt diszkrimináció* - [nyelvében, az alkalmazás lehetőségét tekintve] teszi lehetővé, hogy valamennyi társadalmi alrendszer alapvetően patriarchális alapokon működjen. A jog, mint az életviszonyokat alapjaiban meghatározó struktúra, pontosan tükrözi a társadalom különböző szintjein jelenlevő folyamatokat, így a

³⁰Mobilitás verseny - [angol].

„...diszkrimináció gyakran észrevétlen marad, mivel a napi rutinba beágyazódva, szándékától függetlenül is érvényesül. Ilyenkor a diszkrimináció ténye többnyire nem tudatosul, ...” (Vajda, 2004:111.). „A feminista jogi kutatások kimutatták, hogy a jog mélyen maszkulin” (Monori, 2011:28.). A maszkulin jog - mint egy önálló struktúra - eszköze a szimbolikus társadalmi tér strukturális egyenlőtlenségeinek. Ahelyett, hogy eltörölné - *látens működésében* -, fenntartja és elősegíti az egyenlőtlenség különböző formáit az egyes társadalmi csoportok tagjai közötti - *témánk szempontjából a férfiak és nők közötti - esélyegyenlőtlenséget*; azaz a valódi jogegyenlőség gátjaként funkcionál. Minden nemzetközi deklaráció és az elvi jogegyenlőség dacára „...a nők és férfiak közötti egyenlőtlenségek mind jogilag, mind ténylegesen továbbra is fennállnak”³¹ (Kardosné, 2000:250.).

A 'gyanakvás hermeneutikáját' (Schüssler Fiorenza, in: Buday 2004.) alkalmazva azt találtam, hogy a vizsgált Alapszabályok mélységesen 'férfi-gondolkodást' tükröznek. A sportvezetői és egyéb tisztségekre vonatkozó kandidálási, ajánlási, választási, kinevezési, valamint ezek alaki rendjére kötelező szabályok a regnáló patriarchatus érdekeit tükrözik. A bemutatott Alapszabályok a női jog- és esélyegyenlőség erős gátjai, azáltal, ahogy a célok eléréséhez szükséges – *azonos* - eszközök hiányára [vö. anómia elmélet (Durkheim; Merton), in: Andorka 2006.] alapozott működést biztosítják. A sportvezetővé válás normatív háttérének szempontjából ez a 'szükséges eszköz' a már fentebb említett hatalmi-kapcsolati tőke, melyből sajnálatos módon a nőknek kevesebb van [Kanter(1977.), Putnam(1993); Bourdieu(2000.)]; ezért minden olyan normatív szabályozás, amely a kapcsolat alapú működésre széles lehetőséget biztosít, az a nőknek hátrányos. Ugyanakkor éppen erre - *a kapcsolat alapú működésre* - alapozva funkcionálnak ezek az Alapszabályok. A maszkulin lex sportívák permanensen legitim szociális hatalommá³² 'kredálják' a sportvezetést, mint férfijogú struktúrát. A szimbolikus társadalmi térben ugyanis minden mindennel összefügg. Látni kell azt is, hogy a sportszervezetek aktorai a sportszövetségi normarendszernek 'alávetettjei', így számukra a sport-normák "...sokszor erősebb „törvények” az állami jognál” (Mihályi, 2012:55.). Éppen ez a 'kvázi törvényerő' a legsúlyosabb probléma a lex sportívák érvényesülésében, alkalmazásában, tekintettel arra, hogy a sportszervezetek egyszerre rendelkeznek szabályalkotó és végrehajtó hatalommal (Mihályi 2014.). Ez a fajta jogérvényesülés, a lex sportíváknak való 'alávetettség', a sportszervezet - és vezetői - totális működését teszi lehetővé. Ne feledjük, a sportszervezetek,- különösen is az olimpizmus csúcscserevei - cselekvéseinek [szabályalkotásának, normáinak] jogosságát a NOB Charta óta nem szokás megkérdőjelezni (Panagiotopoulos, 1996.).

Az androcentrizmus, a 'bennfoglalt, látens diszkrimináció', kódolt üzenetek formájában van jelen a jogban; így az ismertett lex sportívákban is. Ez a kódolt üzenet - *a vizsgált két Alapszabályban* - igen egyszerű: *a hatalom, az férfi dolog; az ideális sportvezető: férfi*. A legjobb bizonyíték erre, az Alapszabályok nyomán előállott és évek óta köbevesett 'eredmény', azaz a fent röviden felmutatott statisztikai adatok, melyek szerint mind a NOB-ban, mind a MOB-ban a nők elenyésző kisebbségként lehetnek jelen. Aligha lehet tagadni, hogy ezt a helyzetet a két sportszerv Alapszabálya [is] teszi lehetővé!

³¹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 1988. novemberi „Nyilatkozat”-a.

³² A szociálpszichológia használja a 'szociális hatalom' kategóriát, az emberi kapcsolatok, szociális interakciók átfogó jelenségeinek leírására, magyarázatára. A 'szociális hatalom' determináns elemei: az 'erőforrások', a 'függőségek' és az 'alternatívák'. (Secord-Backman, in: Lengyel, 1997.). Az 'erőforrás' az aktorok tulajdonsága, amely képessé tesz arra, hogy befolyásolja egy másik személy nyereségeit, áldozatát [költségeit]. Amennyiben a nők hatalmi deficitjét ebben a szociálpszichológiai keretben vizsgáljuk, akkor értjük meg igazán, hogy a nők mennyire 'eszköztelenek' [vö. Merton(1980.) anómia elméletével; in: Andorka 2006.] a szociális hatalom 'használatában'; melyet többek között a jog, így a 'regnáló' lex sportívák is megalapoznak.

A vizsgált lex sportívák normáinak - a CDA, mint látásmód szerinti - elemzésekor erősen szembeötlő volt az is, hogy mennyire jelen van egyfajta 'meggyőzősi szándék', mellyel a fennálló rendet [a NOB, a MOB szervezetét, processzuális gyakorlatát,] státus quo-ként megkérdőjelezhetetlennek, megkérdőjelezhetetlenül jónak kívánják elfogadtatni. Az aktorok mozgásterét a normákban foglaltak - *indirekt módon is* - konceptuálisan, kognitív hatásukban befolyásolják. A kognitív hatalmat napjainkban a színlelés, a manipuláció és a meggyőzés egyéb eszközeivel úgy és azért gyakorolják, hogy irányítsák, megváltoztassák mások gondolkodásmódját (van Dijk 2000.). A 'hatalom' elsősorban a meggyőzés eszközeivel befolyásol életviszonyokat, és ennek a befolyásolásnak kiváló eszközei a különféle normatív szabályozók, amelyek eszközei a gondolkodásmód *determinatív* formálásának is. A sportszervezetek vezetői, vezető testületei - a *normaalkotáson keresztül* - birtokosai ennek a meggyőzősi, befolyásolási hatalomnak [is]. A hatalmi relációknak diszkurzív megjelenése is van (van Dijk 2000.).

Mivel pedig „...*a hatalom az egyenlőtlenség alapvető formája...*” (Lenski 1966, in: Andorka, 2006:161.), így a nőknek, alárendelt helyzetükből, hatalmi deficittel igencsak nehéz befolyást gyakorolni a struktúrák megváltoztatására, így a jogalkotás folyamatára, a normák tartalmára. „...*a struktúrák azért léteznek, mert az egyének annak megfelelően cselekszenek*” (Giddens 1994, in: Andorka, 2006:84.). A társadalmi mintázatok jelenlegi felépítésének - *beleértve a normatív szabályozást is* - igen fontos strukturális következménye - *egyszerre ok és okozat is egyben* -, hogy a nők kimaradnak a [sport]jogalkotásból. Társadalmi töke deficitjük okán egyetlen olyan testületben sincsenek - *a befolyásoláshoz szükséges mértékben* - jelen [kritikus arány~30-33%(Dahlerup 1988.)], hogy érdemben megváltoztathatnák a jelenlegi, maskulin szabályozókat. Ezért aztán a nők, továbbra sem kerülnek - *társadalmi arányuknak megfelelő* - mértékben, törvényhozói, döntéshozói, [így sportjog alkotói] pozícióba. Circulus vitiosus³³.

„*Addig nem lesz teljes egyenjogúság, ameddig a nők maguk is részt nem vesznek a törvényalkotásban*”³⁴ (Anthony 1997, in: Sümegi, 2007:8.), továbbá minden más norma, így a sportszervezetek alapszabályainak alkotásában. ***Ez [lenne] a női esélyegyenlőség conditio sine qua non-ja a jogban!*** E nélkül maradnak a normákban a patriarchális struktúrák, és a látens (Merton 1980, in: Andorka, 2006:76.) és *funkcionális* diszkrimináció. Napjaikban - *megítélésem szerint* -, a női esélyegyenlőség egyedüli útja a női kvóták - *törvényi és egyéb normákban is megjelenő* - alkalmazása, megkövetelése. E nélkül - *a kutatások szerint* - a nők nem érnek el arányuknak megfelelő reprezentációt a döntéshozó pozíciókban (Szelényi 2012.). Hosszabb távon viszont a kvótarendszer alkalmazása a nemek közötti esélyegyenlőség megvalósításához vezethet (Ferris 2000.). Az EP³⁵ is rámutat arra, hogy a „...*választási kvóták használata kedvező hatással van a nők képviselőtételére...*” (EP. 2013/C 251/E 01.Állásfoglalás 32. pont.). Továbbá, elengedhetetlenül fontos lenne a női esélyegyenlőség érdekében, a különféle választások során az átláthatóság – *normatív* – biztosítása, a szubjektivizmust, a protekcionizmust - *mint speciális női hátrányt* - kiküszöbölendő. Ahogy az EP ugyancsak

³³Önmagába záródó kör - [latin].

³⁴Emlékeztetek a 2014. évi, hazai parlamenti képviselőválasztásra, ahol a nők mindössze 9,1 %-os arányban kerültek a képviselőtestületbe. Ezzel a világ 147 állama közül a 123. helyre kerültünk! Ilyen alacsony női participáció a 'női érdekek' érvényesítésére abszolút alkalmatlan; és akkor még nem is beszéltünk a szociológiában 'méhkirálynő szindrómaként' definiált jelenségre, mely szerint a pozícióba került nők nemigen támogatják többi nőtársaik előretartását. Erre utaló jeleket tapasztalhattunk egyes képviselőjelölt-nők nyilatkozataiban a kampány során, ... de ez már nem tárgya jelen tanulmányunk.

³⁵Európai Parlament

iránymutatást ad e körben, midőn: "...felhívja a tagállamokat, hogy tegyék átláthatóvá a férfi és női jelöltek döntéshozói pozíciókba való kiválasztására irányuló eljárást..." (2013/C 251 E/02 Állásfoglalás 17.pont.).

A bemutatott két sportszervezeti Alapszabály külön célzat nélkül, de a szövegezésében pontosan kifejezi, hogy a *formális* [az alapjogi chartákban - sőt, magában a NOB és a MOB Alapszabályainak alapelvei között - deklarált] *jogegyenlőség nem jelent automatikusan esélyegyenlőséget!* A normákba rejtett hatalmi viszonyokat az aktorok pedig pontosan értik! A kódolás-dekódolás (Hall 1980.), a sportban [is] annyira jól működik, hogy „... a sport marad a közélet egyik legkonzervatívabb és legkevésbé rugalmas területe, amely messze elmarad más társadalmi struktúrák mögött” (Talbot, 2000:91.).

Ezt a változatlanóságot a lex sportívák [a sportszervezetek alapszabályai] - *mögöttesen a maskulin jogrend egészével* - kitűnően konzerválják. Ezért - *álláspontom szerint* -, jelenlegi formájukban a női esélyegyenlőség biztosítására alkalmatlanok!

SZAKIRODALOM – FORRÁSOK

- ACSÁDY J.(2011): *A varázstalanító emancipáció mítosza* (from: <http://www.csepe.hu/>). Utolsó látogatás: 2014. február 21.
- ANDORKA R. (2006): *Bevezetés a szociológiába*, Osiris, Budapest.
- BODNÁR I.(2012): *Az edzői munka, mint női foglalkozási életpálya* (from:<http://phd.sote.hu>). Utolsó látogatás: 2013. május 12.
- BOURDIEU, P. (2000): *Férfiuralom*. Budapest, Napvilág.
- BUDAY K. (2004): *Az alma meg a fája*, (from:<http://www.Magyarpaxromana.hu/>). Utolsó látogatás: 2013. augusztus 15.
- van DIJK, T.A. (2000): *A kritikai diskurzuselemzés elvei*, in: Szabó M. - Kiss B. - Boda Zs.(szerk.): *Szövegváltozatok a politikára*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 442-477.
- Documents the European Commission Justice, Fundamental Rights and Citizenship*, (2011): Positive Action Measures to Ensure Full Equality in Practice between Men and Women. (from:<http://www.eu.europa.eu/europaibizottsag>). Utolsó látogatás: 2014. április 18.
- DUNNING, E. (2002): *A sport, mint férfiakkal fenntartott terület* (megjegyzések) in: *Korall*, 2002, 7-8. 140-154. (Ford: Lengvári István).
- Az Európai Parlament Állásfoglalása: 'A nők részvétele a politikai döntéshozatalban'. (2011/2295(INI) -2013/C 251 E/02) (from: <http://www.eurlex.europa.eu>). Utolsó látogatás: 2014. április 18.
- FERRIS, E. (2000): *Are quotas the way forward?* Second IOC World Conference on Women and Sport, March 6-8., Paris.
- FODOR É.(2003). *A Női Emancipáció Magyarországon és Ausztriában, 1972-1992*. in: *Szociológiai Szemle*, 2003, 1. 28-54.
- Hungary Parliamentary Elections*, 6. April 2014. OSCE/ODIHR Limited Election Observation Mission. *Final Report*. Office for Democratic Institutions and Human Rights 11. juli, Warsaw. (from:<http://www.osce.org/>).Utolsó látogatás: 2014. július.14.
- ILONSZKI G:(2014): *Jó kormányzás és a nemek egyenlősége*, Magyarországi helyzetjelentés. in: *A nőtlen évek ára. A nők helyzetének közpolitikai elemzése 1989–2013*, 29-58. Budapest, Magyar Női Érdekvédelem Szövetsége. (from:<http://noierdek.miria.hu/>). Utolsó látogatás: 2014. április. 11.
- KANTER, R.M. (1977): *Women and man in the corporation*. Basic Book, New York.

- KARDOSNÉ, KAPONYI E.(2000): *Az emberi jogok nemzetközi védelme*, (from:phd.lib.uni-corvinus.hu/). Utolsó látogatás: 2014. február 28.
- KOVÁCS G.(2009): *A nőkérdés az egyház társadalmi tanításában*, (from:http://www.vigilia.hu/). Utolsó látogatás: 2014. február 28.
- KÜRTÖSI Zs.(2008): *Nők és férfiak társadalmi kapcsolati hálózatának eltérései a munkaszervezetekben*, (from: http://www.phd.lib.uni-corvinus.hu). Utolsó látogatás: 2013. dec.16.
- LENGYEL Zs.(1997): *Szociálpszichológia*, Budapest, Osiris. (from:http://www.tankönyvtar.hu/). Utolsó látogatás: 2014. július. 3.
- NAGY B.(2013): *Nők a vállalati vezetőttestületekben és irányításban Magyarországon*, in: *TNTeF* 2013, 3; 52-63. (from: http://www.tntefjournal.hu/). Utolsó látogatás: 2014. március 7.
- MIHÁLYI Zs. A. (2012): *Jogalkotás a sportban, az állami és civil szféra szabályozási határvidékei*, in: *Kodifikátor*, 2012,2. 55-81. (from: <http://kodifikator.hu/>). Utolsó látogatás: 2014.aug.24.
- MIHÁLYI Zs. A.(2014): *Magyarország megyei jogú városai sportrendeleteinek összehasonlítása*, in: *Kodifikátor*, 46-73. (from: http://kodifikator.hu/).Utolsó látogatás: 2014. augusztus 24.
- MONORI G.(2011): *Esélyegyenlőség és feminista jog - a női jogok pragmatikus érvényesülése*, (from: http://www.doktori-iskola.ajk.pte.hu) . Utolsó látogatás: 2013. december 12.
- PANAGIOTOPOULOS, D.P.(1996): *Lex Sportiva: Theory (part two)*. 5-7. (from: <http://www.sportmenedzsment.hu>). Utolsó látogatás: 2013. május 10.
- PONGRÁCZ T. (2005): *Nemi szerepek társadalmi megítélése. Egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat tapasztalatai*, in: Nagy Ildikó, Pongrácz Tiborné, Tóth István György,(szerk.): *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről, 2005*. Budapest: TÁRKI, Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, 3–86. (from:http://www.tarki.hu/). Utolsó látogatás: 2013. október 21.
- SÉLLEI N.(2006): *Miért félünk a farkastól?* in: *Disputa*, 2006, 6. 4-11. (from:http://www.deol.hu/disputa/). Utolsó látogatás: 2013. december 14.
- SOLT K.(1987): *A nyelv határozatlansága és a jogalkalmazás*, in: *Jogtudományi Közöny*, 1987,7. 393-395.
- SÜMEGI B.(2007): *Nők a vezetésben, nehézségek és lehetőségek*, (from:http://www.elib.kkf.hu).Utolsó látogatás: 2013. május 22.
- SZELÉNYI Zs.(2012): *Üvegplafon tabuk nélkül*, (from: <http://jol-let.com/magyar/wp-content/uploads/Szelenyi>). Utolsó látogatás: 2014. január.16.
- TALBOT, M.(2000): *Döntéshozatal a sportban*, in: Perényi E.- Berta G.K. (szerk): *Nemzetközi tapasztalatok a nők sportjának világából*, 2000,11. 91-116. Budapest, Ifjúsági és Sportminisztérium Értesítő.
- TÖRÖK Cs.(2013): *Európa identitása és a kereszténység*, in: *Vigilia*, 2013, 2. 96-97.
- TRENKA M.(2014). *An gard, prêt, allé! Nők a sporttörténetben; avagy küzdelem az esélyek egyenlőségéért a sportpályákon is*, in: *Kaleidoscopehistory* 2014, Vol.5. No.8; 155-163.
- VAJDA R.(2014): *Munkaerőpiac, foglalkoztatás, vállalkozó nők. A nők teljes értékű munkavállalásának akadályairól és esélyeiről*, in: Juhász Borbála (szerk.): *A nőtlen évek ára. A nők helyzetének közpolitikai elemzése 1989–2013*, 99-152. Budapest, Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség (from:http://noierdek.mirira.hu/). Utolsó látogatás: 2014. ápr. 11.

További, megtekintett Web oldalak: 2013. február - 2014.július.

www.mob.hu

www.eu.hu/eurlex

www.un.org/womenwatch/daw/cedaw

www.euroinfo.hu

www.euvonal.hu